

Клименко К. В.

кандидат економічних наук, завідувач відділу бюджетної системи НДФІ ДННУ "Академія фінансового управління", Київ, Україна, klymenko_kateryna@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8295-1333>

Ухналь Н. М.

доктор філософії з економіки, завідувач науково-організаційного відділу НДФІ ДННУ "Академія фінансового управління", Київ, Україна, ukhnalnm@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8562-9355>

Старик В. М.

аспірант НДФІ ДННУ "Академія фінансового управління", Київ, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-7973-8652>

**ВІТЧИЗНЯНИЙ РИНОК НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ:
СТРАТЕГІЧНІ СЦЕНАРІЇ ВІДНОВЛЕННЯ**

Анотація. У статті розглянуто важливі аспекти функціонування небанківських фінансово-кредитних установ (НБФКУ) в Україні в умовах введення воєнного стану. Згідно з останніми даними, небанківський сектор відіграє істотну роль у фінансовій системі, забезпечуючи широкий спектр послуг, які відповідають потребам різних сегментів населення та підприємств. Висвітлено низку наглядових підходів, спрямованих на гарантування стійкості, прозорості й захисту прав споживачів на ринку небанківських фінансових послуг (РНБФП). Наголошено на необхідності впровадження ефективного ризик-орієнтованого підходу до нагляду за діяльністю НБФКУ та підготовки методології наглядової оцінки їхніх ризиків у розрізі "структурних маяків", задекларованих у Меморандумі про економічну та фінансову політику з МВФ. Підкреслено важливість запровадження програми страхування воєнних ризиків населення та бізнесу за рахунок створення Компенсаційного фонду (Пулу) на засадах державно-приватного партнерства (за рахунок коштів фондів відновлення, міжнародних партнерів); покращання законодавчої бази для розроблення АВФ (інструментів торгового факторингу) та електронного виставлення рахунків (e-invoicing); внесення змін до законодавства стосовно регулювання актуарної діяльності; впровадження Policy response щодо лізингу тощо. Запропоновано розробити проєкт Стратегії розвитку ринку небанківських фінансових послуг України на середньострокову перспективу, що сприятиме розбудові цього сектору.

Ключові слова: фінансова система, небанківський сектор, небанківські фінансово-кредитні установи (НБФКУ), ринок небанківських фінансових послуг (РНБФП), воєнний стан, державне регулювання, реформування.

Рис. 5. Літ. 21.

Kateryna Klymenko

Ph. D. (Economics), SESE "The Academy of Financial Management", Kyiv, Ukraine, klymenko_kateryna@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8295-1333>

Nataliia Ukhnał

Ph. D. (Economics), SESE "The Academy of Financial Management", Kyiv, Ukraine, ukhnalnm@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8562-9355>

Volodymyr Staryk

SESE "The Academy of Financial Management", Kyiv, Ukraine
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-7973-8652>

© Клименко К. В., Ухналь Н. М., Старик В. М., 2023

**DOMESTIC MARKET OF NONBANK FINANCIAL SERVICES:
STRATEGIC RECOVERY SCENARIOS**

Abstract. *As the global financial landscape evolves, the nonbank financial sector has gained prominence and plays a critical role in intermediating financial activities. However, recent developments have underscored the increasing susceptibility of this sector to potential crises and the destabilization of the financial system. The potential for liquidity risks is another significant concern. Nonbank financial and credit institutions heavily rely on short-term funding sources, making them susceptible to sudden disruptions in market liquidity or funding constraints during periods of stress. Moreover, the sector's exposure to illiquid assets, such as real estate and long-term loans, poses additional vulnerabilities, as their valuations may rapidly deteriorate during periods of market distress. The purpose of the article is to substantiate the key areas of development of non-bank financial and credit institutions in the context of ensuring national economic stability, taking into account the introduction of martial law in Ukraine. The methodology of the system approach, comparison, analysis, synthesis, abstract-logical, economic-statistical, as well as the method of graphical representation of the research results was used. The article examines the growing vulnerability of the nonbank financial sector and its potential impact on the stability of the overall financial system. Current data on the functioning of the non-banking sector are presented, which confirm its importance and impact on the country's economy. A number of supervisory approaches aimed at ensuring stability, transparency and protection of consumer rights in the market of non-banking financial services (NBFS) are highlighted. The importance of implementing an effective risk-oriented approach to the supervision of the activities of non-bank financial and credit institutions (NBFCI) and the preparation of a methodology for the supervisory assessment of risks of the NBFCI in terms of the 'structural benchmarks' declared in the Memorandum of Economic and Financial Policies with IMF is emphasized. Attention is focused on the identified key opportunities and limitations of the non-banking financial services market in the conditions of martial law. An important step in this direction is the harmonization of legislation governing the activities of nonbank financial institutions with the requirements and standards of the European Union. This stimulates interaction with international partners, enhances trust in the Ukrainian financial sector, and promotes the attraction of foreign investments.*

Key words: financial system, non-banking sector, non-banking financial and credit institutions (NBFCI), non-banking financial services market (RNBFP), martial law, state regulation, reforming.

JEL classification: G23, G28.

Небанківський фінансовий сектор є необхідним компонентом сучасної економічної системи, оскільки забезпечує надання широкого спектра фінансових послуг, сприяє підтримці підприємницького середовища та стабільності фінансової системи країни. Одним із головних аспектів розвитку небанківського сектору є адаптація до європейських стандартів і відповідність міжнародним нормам регулювання фінансових послуг. У цьому контексті визначення шляхів стабілізації небанківського фінансово-кредитного сектору та оздоровлення вітчизняного фінансового ринку в середньостроковій перспективі в умовах дії воєнного стану й повоєнного відновлення є одним із загальнодержавних завдань, які потрібно враховувати в процесі реформування економіки.

Слабкий розвиток вітчизняного ринку небанківських фінансових послуг (РНБФП) суттєво погіршує конкурентоспроможність України щодо залучення інвестицій на міжнародних ринках та обмежує накопичення фінансових ресурсів українськими інвесторами. Водночас розвиток цього ринку може стати драйвером економічного зростання в країні, насамперед сприя-

тиме розширенню фінансової інклюзії і підвищенню фінансової грамотності населення. Тому на сьогодні є потреба в невідкладному формуванні оновленої концепції та розробленні відповідних напрямів реформування РНБФП.

Небанківські фінансово-кредитні установи є об'єктом досліджень багатьох вітчизняних науковців, котрі зробили вагомий внесок в опрацювання окресленої проблематики. Зокрема, фундаментальні положення щодо ефективного розвитку ринку небанківських фінансово-кредитних установ (далі – НБФКУ) як складової фінансового ринку в розрізі функціонування національної фінансової системи викладено у працях таких науковців, як Р. Й. Бачо, Г. С. Буга, Л. В. Діденко, Н. П. Дребот, В. П. Ільчук, І. А. Кобзар, Л. Г. Медвідь, Н. Г. Міценко, Ю. О. Михалюк, О. М. Піхоцька, О. Л. Руда, О. М. Сарахман, Я. А. Танчак, Т. В. Турко, С. В. Черкасова та ін. [1–9].

Мета статті – обґрунтування ключових напрямів розвитку небанківських фінансово-кредитних установ у контексті забезпечення національної економічної стабільності з урахуванням запровадження воєнного стану в Україні.

Для розв'язання поставлених завдань використано методи наукового дослідження: порівняння, аналіз, синтез, абстрактно-логічний, економіко-статистичний, а також метод графічного зображення результатів дослідження.

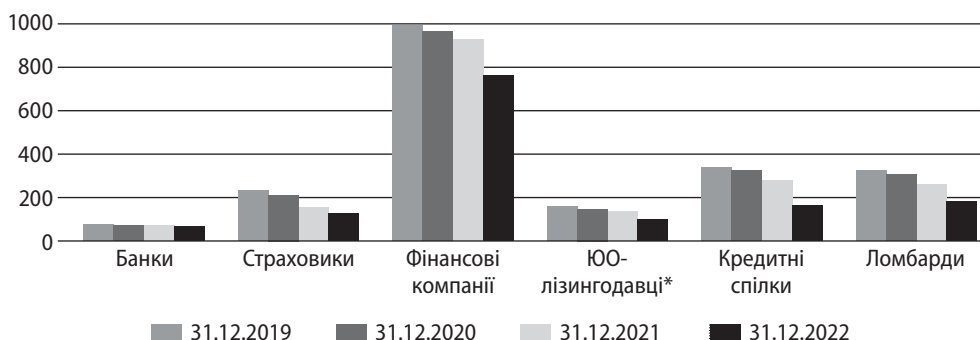
Проведемо дослідження за такими векторами розвитку НБФКУ: оцінка індикаторів їхньої діяльності; аналіз нормативно-правового базису, що є основою будь-якого предмета дослідження, зміненого відповідно до вимог, пов'язаних із воєнним станом в Україні; встановлення параметрів функціонування ринкових учасників у рамках законодавчого поля України та їх регламентації.

В умовах російсько-української війни, особливо з початком повномасштабного вторгнення, стало очевидним, що багато надавачів небанківських фінансових послуг не були готові до серйозних стресових ситуацій. Унаслідок реалізації операційних ризиків багато учасників ринку були змушені призупинити або скоротити діяльність. На кінець 2022 р. функціонували 760 фінансових компаній, що на 162 установи менше порівняно з 2021 р., 183 ломбарди, кількість яких скоротилася на 78 одиниць. Найменшу частку серед НБФКУ становили лізингодавці – 98, чие число зменшилося на 39, а також спостерігалася тенденція перманентного скорочення їх кількості протягом усього досліджуваного періоду. Також на чотири одиниці знизилася кількість банківських установ – до 67 (рис. 1).

Протягом 2022 р. було зафіксовано вихід із ринку понад 420 установ, насамперед фінансових компаній та кредитних спілок, що пов'язано з анулюванням та позбавленням ліцензій за рішенням регулятора [10]. Попри переважання небанківських фінансових установ за кількістю, обсяги їхніх активів значно нижчі за аналогічні показники банків. У IV кв. 2022 р. спостерігалася поступове відновлення діяльності НБФКУ. Однак зростання ринку було нерівномірним, а обсяг послуг залишався набагато меншим порівняно з довоєнними періодами.

Національний банк України (НБУ) анулював ліцензії чотирьох НБФКУ, шість – виключив із Державного реєстру фінансових установ, а одного страхового брокера – з Державного реєстру страхових та перестрахових брокерів. Так, на підставі власних заяв анульовано всі наявні ліцензії ТОВ “ФК“Інком фінанс” і ПТ “Ломбард “Карат” Трофімов і компанія”. Обидві компанії виклю-

РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Примітка. ЮО-лізингодавці – юридичні особи, що не є фінансовими компаніями, однак послуги з надання фінансового лізингу регулюються НБУ.

Рис. 1. Динаміка кількісних показників небанківських фінансових установ у 2019–2022 рр.

Побудовано за: [10].

чено з Державного реєстру фінансових установ. Також на підставі отриманих заяв ТОВ “Коллект центр” та ТОВ “Кліринг фінанс” анульовано ліцензію на надання послуг фінансового лізингу. Крім того, ще чотири НБФКУ виключено з Державного реєстру фінансових установ у зв’язку з прийняттям НБУ рішення про анулювання (відкликання) у них ліцензій: ТДВ “СК “Рік-Авто-гарант”, ТОВ “Пульман фінанс”, ПТ “Ломбард “Сміла – Кредит – Центр” Косенко і компанія”, ТОВ “Сузір’я фінанс”. З Державного реєстру страхових та перестрахових брокерів виключено ТОВ “Арт-Страхування” на підставі поданої ним заяви. Також НБУ анулював ліцензії двом страховикам та виключив одного страховика з Державного реєстру фінансових установ [11].

На рис. 2 відображено результати діяльності НБФКУ за обсягами активів: минулого року активи страхових компаній та фінансових компаній зросли на 62,13 млрд грн. (+9,5 %) та 27,94 млрд грн. (+12,9 %) відповідно, натомість активи ломбардів знизилися на 196 млн грн. (–4,6 %), сектору

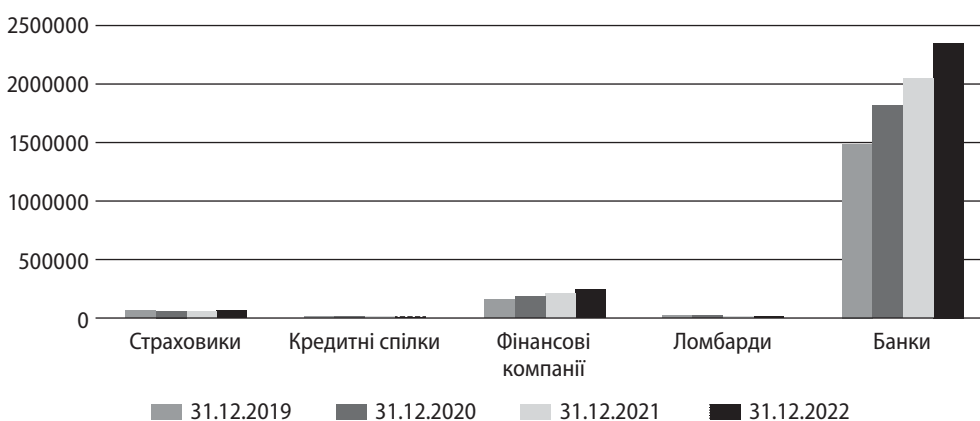

Рис. 2. Динаміка фінансового сектору у 2019–2022 рр., млн грн

Побудовано за: [10].

кредитних спілок, що найбільше постраждав від негативних наслідків воєнного характеру, – на 1,04 млрд грн (–44,7 %). Загалом частка активів установ у фінансовому секторі протягом року поступово скоротилася до 12 % [10].

На ринку фінансових послуг у 2022 р. банки мали найбільшу частку – 88,0 %, друге місце посідали фінансові компанії – 9,14 %, а найменша частка у структурі фінансового посередництва належала кредитним спілкам – 0,05 % (рис. 3). У загальній структурі активів саме НБФКУ на кінець 2022 р. найбільшу частку мали фінансові компанії – 76,34 %, страховим компаніям належало 21,98 %, кредитним спілкам – лише 0,40 % (рис. 4).

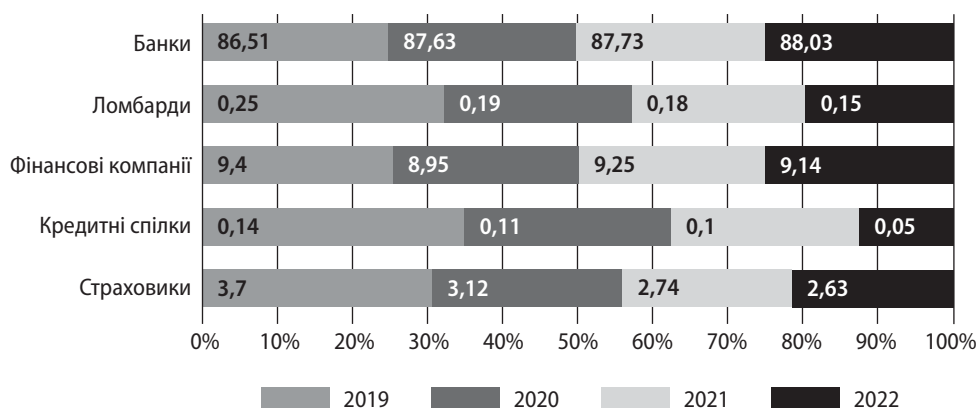

Рис. 3. Структура активів банківських та небанківських установ на ринку фінансових послуг протягом 2019–2022 рр., %

Побудовано за: [10].

На сьогодні надзвичайно важливо мати чітке концептуальне розуміння більшості напрямів і методів регулювання НБФКУ в умовах воєнного стану. У рамках законодавчого блоку слід констатувати, що НБУ як головний фінансовий регулятор ухвалив постанову про врегулювання діяльності учасників РНБФП, небанківських фінансових груп, учасників платіжного ринку, колекторських компаній та юридичних осіб, котрі отримали ліцензію на на-

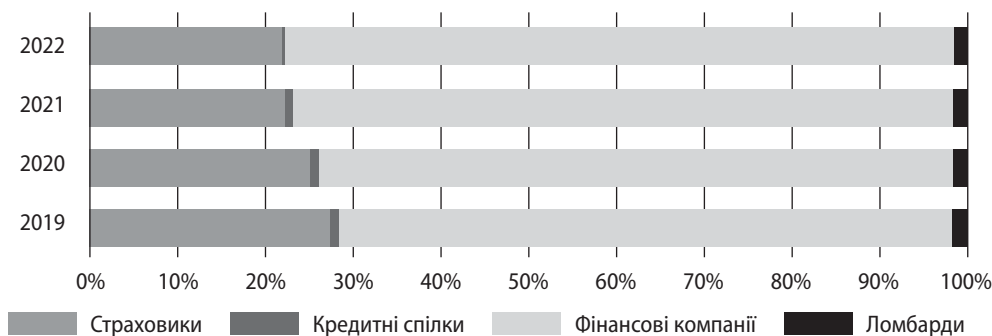

Рис. 4. Структура активів НБФКУ на фінансовому ринку протягом 2019–2022 рр., %

Побудовано за: [10].

дання банкам послуг з інкасації, під час дії воєнного стану [11; 12]. Насамперед для підтримки їхньої діяльності вирішено не застосовувати заходи впливу за порушення:

- строків подання звітності, установлених Правилами складання та подання звітності учасниками ринку небанківських фінансових послуг до Національного банку [13];

- строків подання фінансової та консолідованої фінансової звітності за 2021 р., проміжної фінансової та проміжної консолідованої фінансової звітності за 2022 р., складених на основі таксономії фінансової звітності за міжнародними стандартами в єдиному електронному форматі, до центру збору фінансової звітності, операційне управління яким здійснює Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР);

- вимог щодо наявності власного капіталу;

- вимог стосовно подання документів та інформації регулятору, передбачених низкою нормативно-правових актів, зокрема Положенням про ліцензування та реєстрацію.

Ці нововведення запроваджено постановою Правління НБУ “Про врегулювання діяльності учасників ринку небанківських фінансових послуг, небанківських фінансових груп, учасників платіжного ринку, колекторських компаній та юридичних осіб, які отримали ліцензію на надання банкам послуг з інкасації” від 06.03.2022 № 39 [14].

Водночас регулятором затверджено Положення про організацію, проведення та оформлення результатів інспекційних перевірок учасників ринків небанківських фінансових послуг [15]. Так, у липні 2020 р., з набранням чинності закону про “спліт” [16], НБУ отримав повноваження проводити інспекційні перевірки учасників РНБФП, завдяки котрим міг отримувати актуальну інформацію про ринок, запобігати правопорушенням і своєчасно комунікувати з учасниками ринку. У межах зазначеного положення на основі ризик-орієнтованого підходу НБУ системно здійснюватиме:

- планові інспекційні перевірки, котрі проводяться відповідно до річного плану, який затверджується Правлінням НБУ до 25 грудня року, що передує року проведення перевірок;

- позапланові інспекційні перевірки, що проводяться на підставі наказу НБУ за наявності законних підстав.

Крім того, якщо до складу фінансової групи входять НБФКУ, які регулює НКЦПФР, регулятор може ініціювати перед нею проведення інспекційних перевірок учасників групи на консолідованій основі. За результатами цих перевірок НБУ складатиме звіт, що міститиме рекомендації та враховуватиме можливі обґрунтовані заперечення до фактів порушень. У випадку виявлення недодержання вимог законодавства у частині регулювання діяльності з надання фінансових послуг, регулятор видає розпорядження про усунення порушення та/або доцільність застосування до об'єкта перевірки адекватного заходу впливу [17].

Очевидно, у таких умовах учасники РНБФП в Україні потребують ефективних заходів для відновлення з боку держави. Варто, на наш погляд, внести відповідні зміни до нормативно-правових актів, аби чітко визначити завдання та цілі. Тому необхідний комплексний підхід до законодавчої під-

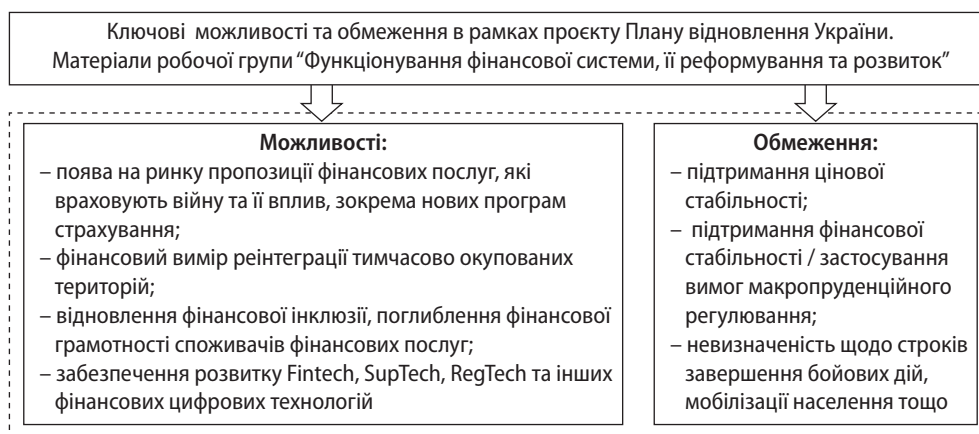
тримки національних реформ і створення системи антикризових заходів, що мають на меті впровадження в державному управлінні фінансовим сектором у цілому, ринком небанківських фінансових установ зокрема, а також принципів стратегічного управління превентивного характеру.

Варто акцентувати увагу на Плані відновлення Робочої групи “Функціонування фінансової системи, її реформування та розвиток”, зокрема за напрямом “Розвиток банківської системи, ринку небанківських фінансових послуг та ринків капіталу” (підгрупа 4: Банківська система та ринок небанківських фінансових послуг), в якому ми вбачаємо можливості та обмеження [18] (рис. 5).

Діяльність небанківських фінансових установ зазнала непередбачуваних ризиків та дестабілізаційних впливів через перебування більшості активів на територіях, де відбуваються або відбувалися бойові дії. Частина НБФКУ вчасно не надала свою звітність, що ускладнює контрольованість сектору і підсилює загрозу фінансовій стабільності. Запобігання виникненню подібних проблем вимагає виконання широкого спектра завдань, передбачених Планом відновлення, котрі спрямовані на сприяння розвитку РНБФП та зміцненню контролю за їх функціонуванням.

Окреслимо головні акценти, які пропонують нормотворці в контексті проекту Плану відновлення України для удосконалення нормативно-правової та законодавчої бази, що регламентує діяльність НБФКУ [18]. Варто розглянути альтернативний варіант запровадження програми страхування воєнних ризиків населення та бізнесу за рахунок створення Компенсаційного фонду (Пулу) на засадах державно-приватного партнерства (за рахунок коштів фондів відновлення, міжнародних партнерів), що передбачає такі кроки:

– визначення основних засад програми страхування воєнних ризиків за участю держави (основні умови страхування, умови членства страховиків в Компенсаційному фонді (Пулі), порядок формування його коштів, участь страховиків / Фонду (Пулу) / держави у компенсації та/або перестрахованні залежно від розміру збитків);

Рис. 5. Ключові можливості та обмеження в рамках проекту Плану відновлення України

Побудовано за: [18].

– розроблення законопроекту щодо регулювання питань створення та діяльності Пулу, нагляду та контролю за Фондом;

– поширення діяльності Пулу на значне коло сфер економіки держави, покриваючи захист як матеріальних об'єктів, так і життя та здоров'я людей від воєнно-політичних ризиків.

У рамках Policy response щодо лізингу доцільно: стимулювати розвиток фінансового лізингу, наприклад, через створення програми фінансування придбання чи продажу виробничого обладнання в лізинг, залучати кошти міжнародних донорів і фондів відновлення; розвивати концепцію оренди з правом викупу задля підвищення доступності фінансування придбання нерухомості, зокрема комерційної Policy response щодо торговельного фінансування.

Покращання законодавчої бази для розроблення ABF (інструментів торгового факторингу) та електронного виставлення рахунків (e-invoicing) спрямоване на:

– врегулювання випадків юридичної неоднозначності й невизначеності щодо регулювання застави, особливо стосовно встановлення черговості вимог кредиторів;

– ефективні методи примусового стягнення як ключові передумови для збільшення забезпеченого кредиту;

– модернізацію реєстру вимог кредиторів та узгодження його із сучасними стандартами ведення реєстру на основі сповіщень;

– внесення змін / прийняття законодавчих актів щодо факторингу, забезпечення вимог кредиторів, застав;

– розроблення стратегічних підходів до режиму нормативно-правового регулювання відносин у сфері зворотного факторингу (внесення змін до Цивільного кодексу, які регулюють переуступку вимог у цілому та факторинг зокрема, забезпечення того, щоб ці норми відповідали останнім міжнародним стандартам) і обрахунку зважування ризиків щодо корпоративних кредитів;

– сприяння розвитку інших форм торговельного факторингу (без права регресу, міжнародного факторингу) та форфейтингу.

Встановлення ефективної системи нагляду за діяльністю бюро кредитних історій (БКІ) передбачає чітко визначені регуляторні й наглядові цілі, а також функції регулятора, а отже, слід підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України відповідний законопроект щодо регулювання обміну кредитною інформацією та діяльності БКІ. Розгортання транскордонного обміну даними має охоплювати: підтримку транскордонного обміну даними БКІ в межах чинного законодавства; аналіз поточного законодавства з метою визначення пріоритетних сфер для розроблення змін, законодавства України, що регулює питання обміну кредитною інформацією та діяльність БКІ; розроблення та внесення змін до законодавства з метою чіткого закріплення можливостей транскордонного обміну даними; підвищення рівня міжнародного співробітництва (у тому числі з європейськими регуляторами – ЕВА, ЕІОРА та ESMA) у сфері обміну інформацією.

Ухвалення змін до законодавства щодо регулювання на ринку ядерного страхування, у тому числі створення його концепції, а також удосконалення

правил формування, розміщення та обліку страхових резервів з обов'язкового страхування цивільної відповідальності за ядерну шкоду має на меті [18]: приєднання до міжнародної Конвенції про додаткову компенсацію за ядерну шкоду (Відень, 12 вересня 1997 р.); затвердження дорожньої карти приєднання України до міжнародних договорів у сфері цивільної відповідальності за ядерну шкоду; запровадження державного нагляду за діяльністю Ядерного страхового пулу; приведення поняття ядерної шкоди, яка підлягає відшкодуванню, у відповідність до міжнародних конвенцій і найкращих практик; перегляд (збільшення) лімітів відповідальності оператора перед окремими потерпілими фізичними і юридичними особами (на одну особу); введення механізму перерозподілу відповідальності членів пулу; сприяння розширенню міжнародного перестраховування ризиків українських страховиків та Ядерного страхового пулу України; упровадження системи екологічного страхування діяльності, що становить підвищену екологічну небезпеку.

Варто створити передумови для розвитку надійного, прозорого та платоспроможного ринку кредитних спілок шляхом внесення змін до Закону України "Про кредитні спілки".

Потрібно впровадити методологію комплексної оцінки конкурентоспроможності ринку банківських послуг України щодо визначення факторів масштабу, ефективності бізнесу і конкуренції гравців на основі кількісних показників і порівняння зі співрозмірними ринками інших країн; розробити ключові показники ефективності функціонування ринків фінансових послуг України для основних учасників.

Міжнародна співпраця в контексті розвитку фінансових ринків полягає в: розробленні, затвердженні та впровадженні дорожньої карти з "Основних принципів страхування" Міжнародної асоціації органів нагляду за страховою діяльністю (International Association of Insurance Supervisors, IAIS), адаптації законодавства України до норм ЄС щодо регулювання страхової діяльності з урахуванням специфіки національного ринку; забезпеченні вступу до IAIS.

У Меморандумі про економічну та фінансову політику (МЕФП) з Міжнародним валютним фондом викладено позиції щодо розроблення національним регулятором нормативно-правової бази для небанківського фінансового сектору та фінансових ринків. НБУ вимагав від усіх НБФКУ (крім кредитних спілок) розкрити інформацію про власників, а від установ із непрозорою структурою власності – змінити її до жовтня 2021 р. Зокрема, мали продовжитися моніторинг і вжиття наглядових заходів щодо тих НБФКУ, котрі не виконували цю вимогу. Також доречною видається необхідність якнайшвидшого переходу до застосування ризик-орієнтованого підходу до нагляду за діяльністю НБФКУ та підготовка методології наглядової оцінки ризиків з виокремленням їх різних типів до кінця вересня 2024 р. Для посилення нагляду над НБФКУ ухвалено законодавчі акти про фінансові послуги та фінансові компанії (№ 5065) та про страхові фірми (№ 5315). До кінця травня 2023 р. буде прийнято законопроект, який внесе зміни до закону про НКЦПФР із метою посилення її повноважень, незалежності та інституційної спроможності, а також мандату щодо транскордонного й

внутрішнього співробітництва. Цей закон урахуватиме повноваження інших регуляторів і відповідатиме цілям, викладеним у МЕФП 22 (вересень 2016 р.), дасть змогу Україні стати підписантом багатостороннього Меморандуму про взаєморозуміння МОКЦП (IOSCO) до кінця грудня 2024 р., з повним виконанням інших положень закону до кінця грудня 2025 р. Для підвищення ефективності регулювання НБФКУ буде забезпечено прийняття законопроекту “Про кредитні спілки” (№ 5125) до кінця червня 2023 р. і виключення нормативно-правових актів НБУ щодо НБФКУ зі сфери дії Закону України “Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності”.

З метою вдосконалення регулювання РНБФП, а також з урахуванням перспектив вступу до ЄС та виконання зобов'язань у межах програми розширеного фінансування МВФ, необхідно прискорити процеси ухвалення відповідних нормативно-правових актів. Тому НБУ пропонує внести зміни до Закону України “Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності”, які сприятимуть уникненню зайвої бюрократії і допоможуть ефективно реагувати на кризові ситуації на РНБФП через спрощення процедур [19].

За підтримки МВФ у розвитку кадрового потенціалу НБУ розпочне розроблення керівних принципів, які відповідають стандартам FATF щодо виїзних заходів наглядю на підставі оцінки ризиків з метою забезпечення виконання фінансовими установами та іншими небанківськими установами, які є об'єктом нагляду з боку НБУ, зобов'язань щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдження зброї масового знищення (*далі* – ПВК/ФТ), відповідно до їхніх ризиків. Паралельно, у світлі змін, внесених у листопаді 2022 р. до законодавства про ПВК/ПФТ, буде внесено подальші зміни до закону про ПВК/ПФТ для відновлення зобов'язань фінансових установ з упровадження посиленних заходів належної перевірки (*due diligence*) політично значущих осіб на основі ризик-орієнтованого підходу згідно зі стандартами Міжнародної групи з протидії відмиванню брудних грошей (FATF) (структурний маяк, кінець вересня 2023 р.) [20].

Вітчизняні НБФКУ потребують ефективних реанімаційних заходів, а це, у свою чергу, вимагає значної державної підтримки, особливо в умовах воєнного стану в Україні. З метою запобігання кризовим ситуаціям у майбутньому необхідно реформувати цей ринок, використовуючи європейський досвід та оновлення національного законодавства як основу для його розвитку.

За допомогою оновлення нормативно-правової бази, з урахуванням помилок минулих періодів та набутого досвіду, можна досягти ефективного функціонування вітчизняного РНБФП. Реалізація таких стратегічних орієнтирів допоможе оцінити заходи, спрямовані на поліпшення функціонування ринку в середньостроковій перспективі, перетворить його на важливий компонент національної фінансової системи та збільшить роль у забезпеченні економічного зростання. Комплексний підхід до реформування діяльності учасників РНБФП надасть потужний імпульс для розвитку сектору в Україні.

Ефективний РНБФП може стати основою і каталізатором забезпечення економічної стабільності й проведення структурних та комплексних реформ. Він, на наш погляд, повинен функціонувати як регульований компонент інтегрованої фінансової системи та бути взаємопов'язаним з фондовим і банківськими ринками, а також із системою державних фінансів.

Перспективи подальших досліджень окресленої проблематики вбачаються в розробленні проекту Стратегії розвитку РНБФП України на середньострокову перспективу, котра має ґрунтуватися на цілісній, інтегративній моделі системи принципів правової держави й галузевих правових засадах. Одним із її компонентів має стати вектор розвитку вітчизняного РНБФП із відповідними затвердженими фінансовими індикаторами на період повоєнного відновлення [21]. Ця Стратегія повинна містити такі базисні елементи: мету й принципи, основні результати реформування системи управління НБФКУ, поточний стан діяльності ринку, зв'язок з іншими стратегічними документами, цілі й показники їх досягнення, окреслення проблем, притаманних учасникам РНБФП, етапи та заходи реалізації, очікувані результати і ризики, план заходів щодо виконання програми, фінансове забезпечення, підвищення рівня прозорості й підзвітності в управлінні НБФКУ, координація та її моніторинг.

Необхідно враховувати такі аспекти: збільшення ваги РНБФП у процесах накопичення фондів для виконання пріоритетних державних завдань та розширення інвестиційних можливостей його учасників; створення комплексної й ефективної системи небанківських фінансових послуг; стійке зростання капіталізації ринку та розширення практики залучення інвестицій з використанням його інструментів; гармонізація законодавства України, що регулює діяльність небанківських фінансових установ, з директивами ЄС; забезпечення збалансованих економічних інтересів учасників ринку через формування конкурентоспроможного середовища; розроблення нових конкурентоспроможних фінансових продуктів та послуг; відновлення довіри споживачів небанківських фінансових послуг та інші суміжні завдання.

Список використаних джерел

1. Бачо Р. Й. Ринки небанківських фінансових послуг: регулювання розвитку (інституційні та аналітичні аспекти): монографія. Ужгород : РІК-У, 2016. 448 с.
2. Буга Г. С. Особливості нагляду за діяльністю небанківських фінансових установ. *Право і суспільство*. 2022. № 1. С. 164–171. URL: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.1.23>.
3. Діденко Л. В., Кобзар І. А., Ханалієва І. С. Дослідження діяльності небанківських фінансових установ як учасників сучасного ринку фінансових послуг. *Економічний аналіз*. 2018. Т. 28, № 4. С. 88–94. URL: <http://dx.doi.org/10.35774/econa2018.04.088>.
4. Піхоцька О., Іванів Я. Дослідження діяльності небанківських фінансових установ як учасників ринку фінансових послуг України. *Наука і техніка*. 2022. № 13. С. 184–201. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-13\(13\)-184-201](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-13(13)-184-201).
5. Руда О. Л. Сучасний стан діяльності небанківських кредитних установ в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 39-2. С. 84–88. URL: http://bses.in.ua/journals/2019/39_2_2019/18.pdf.

6. Черкасова С. В., Медвідь А. Г., Міценко Н. Г. Аналіз кредитної діяльності небанківських фінансових установ. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 36. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-6>.

7. Сарахман О. М., Михалюк Ю. О., Турко Т. В. Оприлюднення звітності небанківськими фінансовими установами регулятора під час дії воєнного стану. *Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку* : тези доповідей VIII Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 25 листопада 2022 р.). Чернігів : НУ "Чернігівська політехніка", 2022. С. 41–43.

8. Льчук В., Шпомер Т., Шпомер А. Інвестиційний потенціал небанківських фінансових установ у системі забезпечення сталого розвитку національної економіки. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2022. № 4 (32). С. 279–290. URL: <https://doi.org/10.36930/40300119>.

9. Дребот Н. П., Танчак Я. А., Миколишин М. М. Тенденції розвитку небанківських фінансових установ на ринку фінансових послуг України. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2020. Т. 30, № 1. С. 109–114. URL: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-4\(32\)-279-290](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-4(32)-279-290).

10. Огляд небанківського фінансового сектору / Національний банк України. 2023. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-nebankivskogo-finansovogo-sektoru-berezen-2023-roku>.

11. Чотирьом небанківським фінансовим установам анульовано ліцензії, сім – виключено з реєстрів / Національний банк України. 2023. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/chotiro-m-nebankivskim-finansovim-ustanovam-anulovano-litsenziyi-sim--viklyucheno-z-reyestriv>.

12. Урегульовано діяльність учасників ринку небанківських послуг на час дії воєнного стану / Національний банк України. 2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/uregulovano-diyalnist-uchasnikiv-rinku-nebankivskih-poslug-na-chas-diyi-voeyennogo-stanu>.

13. Про затвердження Правил складання та подання звітності учасниками ринку небанківських фінансових послуг до Національного банку України : постанова Правління Національного банку України від 25.11.2021 № 123 / НБУ. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_25112021_123.

14. Про врегулювання діяльності учасників ринку небанківських фінансових послуг, небанківських фінансових груп, учасників платіжного ринку, колекторських компаній та юридичних осіб, які отримали ліцензію на надання банкам послуг з інкасації : постанова Правління Національного банку України від 06.03.2022 № 39. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_06032022_39.

15. Положення про організацію, проведення та оформлення результатів інспекційних перевірок учасників ринків небанківських фінансових послуг : затв. постановою Правління Національного банку України від 26.02.2021 № 22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0022500-21#Text>.

16. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг : закон України від 12.09.2019 № 79-IX. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66723.

17. Національний банк проводитиме інспекційні перевірки учасників ринків небанківських фінансових послуг за новим ризик-орієнтованим підходом – визначено порядок / Національний банк України. 2021. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-provoditime-inspektsiyni-perevirki-uchasnikiv-rinkiv-nebankivskih-finposlug-za-novim-rizik-oriyentovanim-pidhodom--vznacheno-poryadok>.

18. Проект Плану відновлення України : матеріали робочої групи "Функціонування фінансової системи, її реформування та розвиток" / Національна рада з віднов-

лення України від наслідків війни. 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/functioning-of-the-financial-system.pdf>.

19. Національний банк створює передумови для відповідального кредитування та ефективного регулювання на ринку небанківських фінансових послуг / Національний банк України. 2023. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-stvoryuye-peredumovi-dlya-vidpovidalnogo-kredituvannya-ta-efektivnogo-regulyuvannya-na-rinku-nebankivskih-finansovih-poslug>.

20. Лист про наміри; Меморандум про економічну та фінансову політику. 2023. 24 березня. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Lol_MEFP_Ukraine_2023-03-24.pdf?v=4.

21. Озерчук О. В., Клименко К. В. Особливості функціонування небанківських фінансово-кредитних установ України в умовах дії воєнного стану. *Економіка та держава*. 2022. № 9. С. 77–83. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2022.9.77>.

References

1. Vacho, R. I. (2016). *Markets of non-banking financial services: regulation of development (institutional and analytical aspects)*. Uzhhorod: RIK-U [in Ukrainian].

2. Buha, H. S. (2022). Features of supervision over the activities of non-banking financial institutions. *Law and Society*, 1, 164–171. DOI: 10.32842/2078-3736/2022.1.23 [in Ukrainian].

3. Didenko, L. V., Kobzar, I. A., & Khanaliiieva, I. S. (2018). Analysis of non-bank financial institutions activity as participants of modern financial services market. *Ekonomichnyy analiz*, 28, (4), 88–94. DOI: 10.35774/econa2018.04.088 [in Ukrainian].

4. Pikhotska, O., & Ivanaiv, Ya. (2022). Study of the activities of non-banking financial institutions as participants in the financial services market of Ukraine. *Science and Technology Today*, 13, 184–201. DOI: 10.52058/2786-6025-2022-13(13)-184-201 [in Ukrainian].

5. Ruda, O. L. (2019). The modern state of activity of unbank credit establishments is in Ukraine. *Black sea economic studies*, 39-2, 84–88. Retrieved from http://bses.in.ua/journals/2019/39_2_2019/18.pdf [in Ukrainian].

6. Cherkasova, S., Medvid, L., & Mitsenko, N. (2022). Analysis of credit activity of non-banking financial institutions. *Economy and Society*, 36. DOI: 10.32782/2524-0072/2022-36-6 [in Ukrainian].

7. Sarakhman, O. M., Mykhaliuk, Yu. O., & Turko, T. V. (2022). Disclosure of reporting by non-banking financial institutions to the regulator during martial law. In *Accounting, taxation, analysis and audit: current state, problems and development prospects*, pp. 41–43. Chernihiv: NU “Chernihiv Polytechnic” [in Ukrainian].

8. Ilchuk, V., Shpomer, T., & Shpomer, A. (2023). Investment potential of non-banking financial institutions in the system of ensuring sustainable development of the national economy. *Problems and Prospects of Economics and Management*, 4 (32), 279–290. DOI: 10.25140/2411-5215-2022-4(32)-279-290 [in Ukrainian].

9. Drebot, N. P., Ya. A. Tanhak, Y. A., & Mykolyshyn, M. M. (2020). Trends in the development of non-banking financial institutions in the financial services market of Ukraine. *Scientific Bulletin of UNFU*, 30 (1), 109–114. DOI: 10.36930/40300119 [in Ukrainian].

10. National Bank of Ukraine. (2023). *Overview of the non-banking financial sector*. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-nebankivskogo-finansovogo-sektoru-berezen-2023-roku> [in Ukrainian].

11. National Bank of Ukraine. (2023). *Four non-banking financial institutions had their licenses revoked, seven were excluded from the registers*. Retrieved from <https://bank.gov>.

ua/ua/news/all/chotirom-nebankivskim-finansovim-ustanovam-anulovano-litsenziyi-sim-viklyucheno-z-reyestriv [in Ukrainian].

12. National Bank of Ukraine. (2022). *The activities of non-bank services market participants during the period of martial law have been regulated*. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/uregulovano-diyalnist-uchasnikiv-rinku-nebankivskih-poslug-na-chas-diyi-voyennogo-stanu> [in Ukrainian].

13. Board of the National Bank of Ukraine. (2021). *On the approval of the Rules for drawing up and submitting reports to the National Bank of Ukraine by participants in the market of non-banking financial services* (Resolution No. 123, November 25). Retrieved from URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_25112021_123 [in Ukrainian].

14. Board of the National Bank of Ukraine. (2022). *On regulating the activities of non-bank financial services market participants, non-bank financial groups, payment market participants, collection companies and legal entities that have received a license to provide collection services to banks* (Resolution No. 39, March 6). Retrieved from https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_06032022_39 [in Ukrainian].

15. Board of the National Bank of Ukraine. (2021). *Regulations on the organization, conduct and registration of the results of inspection checks of participants in non-banking financial services markets* (Resolution No. 22, February 26). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0022500-21#Text> [in Ukrainian].

16. Verkhovna Rada of Ukraine. (2019). *On making changes to some legislative acts of Ukraine regarding the improvement of the functions of state regulation of financial services markets* (Act No. 79-IX, September 12). Retrieved from https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66723 [in Ukrainian].

17. National Bank of Ukraine. (2021). *The National Bank will carry out inspections of non-bank financial services market participants using a new risk-oriented approach - the procedure has been determined*. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-provoditime-inspektsiyni-perevirki-uchasnikiv-rinkiv-nebankivskih-finposlug-za-novim-rizik-oriyentovanim-pidhodom--viznachenno-poryadok> [in Ukrainian].

18. National Council for the Recovery of Ukraine from the Consequences of War. (2022). *Project of the Recovery Plan of Ukraine: materials of the working group "Functioning of the financial system, its reformation and development"*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/functioning-of-the-financial-system.pdf> [in Ukrainian].

19. National Bank of Ukraine. (2023). *The National Bank creates prerequisites for responsible lending and effective regulation in the market of non-banking financial services*. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-stvoryuye-peredumovidlya-vidpovidalnogo-kredituvannya-ta-efektivnogo-regulyuvannya-na-rinku-nebankivskih-finansovih-poslug> [in Ukrainian].

20. Ukraine, & IMF. (2023, March 24). *Letter of intent; Memorandum on economic and financial policy*. Retrieved from https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Lol_MEFP_Ukraine_2023-03-24.pdf?v=4 [in Ukrainian].

21. Ozerchuk, O., & Klymenko, K. (2022). Peculiarities of the functioning of non-banking financial and credit institutions of Ukraine under martial law. *Ekonomika ta derzhava*, 9, 77–83. DOI:10.32702/2306-6806.2022.9.77 [in Ukrainian].